

Aan de leden van de commissie BuHa-OS

Betreft: AO MVO 3 april, Nationaal Actieplan Bedrijfsleven en Mensenrechten.

27 februari 2014

Geachte Kamerleden,

Op 3 april spreekt uw commissie over het Nationaal Actie Plan Bedrijfsleven en Mensenrechten (NAP). Met dit plan laat Nederland zien hoe het de UN Guiding Principles for Business and Human Rights (UNGP's) in praktijk wil brengen.

- Onze reactie is in het kort: Nederland heeft de totstandkoming van de UNGP's ondersteund. De uitvoering blijft echter beperkt: met dit actieplan worden de UNGP's slechts gedeeltelijk geïmplementeerd. De nadruk ligt op de tweede pijler (corporate responsibility to respect) en niet op de eerste (State duty to protect) en derde pijler (access to remedy) terwijl deze juist acties van de staat verlangen.
- De regering lijkt geen baseline study te hebben gedaan waarin stand beleid naast de UNGP's worden gelegd en systematisch wordt gekeken waar beleid aangepast dient te worden. Enkele cruciale Guiding Principles zijn niet meegenomen.
- Een tijdslijn bij de actiepunten ontbreekt, evenals periodieke momenten om implementatie te evalueren en budget.
- Er worden veelbelovende stappen gezet rond bewustwording en de structurele aanpak van sectoren met hoge risico's. Deze verdienen nadere uitwerking en verbreding. De MVO-convenanten die de overheid met enkele risicosectoren zal afsluiten, moeten een bindend karakter krijgen.
- De UNGP's introduceren het begrip due diligence, dat inmiddels ook is opgenomen in de OESO richtlijnen. Dit concept wordt weliswaar omarmd, maar er worden veel mogelijkheden onbenut gelaten om bedrijven te wijzen op due diligence, het nader te verhelderen en zo nodig af te dwingen.
- Het meest teleurstellende deel van het NAP betreft de 'access to remedy' voor slachtoffers. Hier wordt uitsluitend ingezet op bemiddeling. De focus ligt sterk op de risico's voor bedrijven, en op barrières die voor bedrijven kunnen ontstaan als (juridische) maatregelen worden genomen. Wij missen in dit hoofdstuk de mensenrechtenbenadering: de bescherming van het individu.

Hieronder treft u een uitgebreidere analyse van het NAP én voorstellen op de volgende terreinen:

- Beleidscoherentie
- Convenanten met risicosectoren.
- Bevorderen van due diligence
- Zorgplicht en aansprakelijkheid bedrijven
- Transparantie
- Remediemogelijkheden

Wij zijn graag bereid tot een toelichting,

Vriendelijke groet,

Suzan van der Meij (06 12271726)
Gisela ten Kate

NATIONAAL ACTIE PLAN

ANALYSE EN VOORSTELLEN MVO PLATFORM

1 Een onvolledig plan

Het NAP blijkt zowel een verslag van een consultatie als een opsomming van (bestaande) MVO-activiteiten. Er ontbreekt essentiële informatie bijvoorbeeld over de concrete doelen en de looptijd, er wordt geen budget genoemd voor de uitvoering; evenmin wordt vermeld hoe de uitvoering wordt gemonitord en op welke wijze de Tweede Kamer hierover zal worden geïnformeerd.

Het NAP is deels een verslag van een stakeholderconsultatie. Het MVO Platform waardeert het feit dat stakeholders aan het begin van het traject uitvoerig zijn gehoord, maar voor het goede begrip is meer onderscheid gewenst tussen een verslag van die consultatie en de gemaakte beleidskeuzes door de Nederlandse overheid. Als ergens geen consensus over lijkt tussen stakeholders zoals rond genoegdoening en in het bijzonder rond extraterritorialiteit, dient het kabinet duidelijk te maken voor welk standpunt wordt gekozen en hoe dat wordt beargumenteerd.

Het is teleurstellend dat het document niet systematisch de afzonderlijke 'Guiding Principles' langsloopt om aan te geven hoe Nederland deze implementeert. Dat is één van de aanbevelingen van de gezamenlijke Europese Mensenrechteninstellingen over proces en de inhoud van een NAP.¹ Het is een gemiste kans dat Nederland er blijkbaar voor gekozen heeft deze richtlijnen, de enige richtlijnen op dit gebied, niet op te volgen. Het gevolg van deze opzet is dat bepaalde 'Guiding Principles'² niet of nauwelijks aan de orde komen.

De UNGPs zijn gebaseerd op 3 pijlers³:

Pillar 1: The State duty to protect against human rights abuses by third parties, including business, through appropriate policies, regulation and adjudication;

Pillar 2: The corporate responsibility to respect human rights, which means that companies are expected to avoid infringing on the human rights of others and to address adverse human rights impacts with which they are involved; and

Pillar 3: Access to remedy, which requires both States and businesses to ensure greater access by victims of business-related human rights abuses to effective remedy, both judicial and non-judicial.

2 Beleidscoherentie

Alle overheidsregelgeving en -beleid rond bedrijven, waaronder handelsverdragen, dienen in lijn te worden gebracht met de UNGP's⁴. In de Projectbeschrijving NAP staat te lezen dat de werkgroep een vergelijking zal maken tussen de verschillende elementen van de UNGP's en het huidige beleid en zal inventariseren waar het beleid versterkt of specifieker gemaakt kan of dient te worden.⁵ Informatie over een dergelijke inventarisatie ontbreekt in het NAP, evenals plannen om de verlangde beleidscoherentie in de toekomst te garanderen.

¹ European Group of National Human Rights Institutions, Implementing the UN Guiding Principles on Business and Human Rights: Discussion paper on national implementation plans for EU Member States, 21 Jun 2012 <http://www.business-humanrights.org/Links/Repository/1013469>. Enkele andere aanbevelingen zijn: het NAP baseren op een baseline study en gap analysis, betrekken van (buitenlandse) slachtoffers van bedrijfsgerelateerde schendingen, het stellen van concrete doelen en termijnen, periodieke monitoring en rapportage over voortgang.

² Voorbeelden van niet of beperkt uitgewerkte GP's: 3, 7, 8 en 26. Zo vinden we t.a.v. GP 7 (over ondernemen in conflictgebied) alleen een verwijzing naar initiatieven rond conflictmineralen uit Congo.

³ Volledige tekst van de UNGPs: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=11164&LangID=E>

⁴ UNGP 8 en *commentary*

⁵ Projectbeschrijving Nationaal Actie Plan mensenrechten en bedrijfsleven ter implementatie van de 'Guiding Principles on Business and Human Rights'. Document ter voorbereiding op interviews i.h.k.v. de consultatie.

Het NAP noemt (MVO)-initiatieven binnen diverse beleidsterreinen. Dit zijn wellicht nuttige initiatieven, maar het is geen serieuze coherentiecheck omdat niet gekeken is naar de netto-effecten van het totale beleid in het licht van de UNGP's.

Enkele voorbeelden:

Aan handels en investeringsverdragen worden hoofdstukken of clausules rond duurzaamheid toegevoegd, stelt het NAP op pagina 7. In de huidige praktijk gaat dit echter alleen over mensenrechtenverplichtingen van staten. Het respecteren van mensenrechten door bedrijven - waar het NAP op gericht is - wordt hiermee niet geadresseerd. Het Britse NAP zet hierin wel een stap en stelt dat ook de 'responsibility to respect' van bedrijven moet worden opgenomen in investeringsverdragen.⁶ Ook in VN-verband is een leidraad in ontwikkeling.⁷

De Nederlandse ambassades krijgen in dit plan een grote rol toegedicht als voorlichter over mensenrechtenrisico's bij ondernemen (pagina 9). Ambassades bleken daar recent zelf nog niet van op de hoogte.⁸ Deze versterkte voorlichtingsrol is moeilijk te rijmen met het beleid waarin door bezuinigingen op ambassades juist minder capaciteit voor mensenrechten lijkt te zijn, en de nadruk sterker gelegd wordt op de rol van ambassades in exportpromotie en handelskansen.

Bij overheidssteun aan bedrijven moet de Nederlandse overheid actief controleren of bedrijven de verplichting tot due diligence op juiste wijze nakomen en consequenties te verbinden aan niet-nakoming.⁹ In de MVO-voorwaarden die worden gesteld aan het financieel buitenlandinstrumentarium (vastgelegd in "IMVO kaders") is due diligence echter nog niet (volledig) opgenomen.¹⁰ Ook zou het stellen van deze voorwaarden moeten worden uitgebreid naar alle vormen van overheidssteun, waaronder diplomatieke steun, staatseigendom, diverse stimuleringsinstrumenten zoals voor innovatie.¹¹

Voorstellen MVO Platform:

- Het kabinet geeft inzicht in de baseline study (of voert deze alsnog uit) en geeft aan hoe het tot de gewenste beleidscoherentie met de UNGP's wil komen.
- Er komt een periodieke beoordeling in hoeverre bestaande regels en beleid de bescherming tegen bedrijfsgerelateerde mensenrechtenschendingen waarborgen.
- Bij nieuw beleid wordt een UNGP-toets in procedures vastgelegd.
- Een coördinator of focal point ziet toe op coherentie met de UNGP's.
- Onverkorte uitvoering van de motie Sjoerdsma¹²; alle steun wordt gebonden aan eenzelfde set MVO-voorwaarden, uiteraard in lijn met de OESO-richtlijnen en de UNGP's¹³.

3 Risicosectoren

De UNGP's hebben tot doel bedrijfsgerelateerde schendingen te voorkómen en bestaande schendingen aan te pakken. De aanpak van "risicosectoren" is in dit licht veelbelovend. We zien

⁶ NAP Verenigd Koninkrijk, "Good Business Implementing the UN Guiding Principles on Business and Human Rights" September 2013. "New Actions planned The Government will do the following to reinforce its implementation of its commitments under Pillar 1 of the UNGPs: Ensure that agreements facilitating investment overseas by UK or EU companies incorporate the business responsibility to respect human rights"

⁷ 'Draft Guiding Principles on Human Rights Impact Assessments of Trade and Investment Agreements' VN Special Rapporteur on the Right to Food, Prof. Olivier De Schutter.

⁸ Uit gesprekken van diverse MVO Platformleden met ambassadeurs tijdens de ambassadeursconferentie in januari 2014 blijkt dat de UNGPs nauwelijks bekend zijn, evenmin was men op de hoogte van het NAP en de taak die daarin aan ambassades wordt toegedicht.

⁹ UNGP 4

¹⁰ Analyse van de IMVO-kaders, MVO Platform maart 2013: http://mvoplatform.nl/publications-nl/Publication_3936-nl/

¹¹ Verdere voorstellen rond MVO-voorwaarden bij overheidssteun: http://mvoplatform.nl/publications-nl/Publication_4008-nl/

¹² Motie Voordewind "verzoekt de regering, ervoor zorg te dragen dat bedrijven rijksbreed enkel in aanmerking komen voor overheidssteun indien zij handelen conform de OESO-richtlijnen",

<http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail.jsp?id=2013Z24975&did=2013D50989>

¹³ Dit is ook de strekking van de motie Sjoerdsma 26485- 171

<http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail.jsp?id=2013Z24975&did=2013D50989>

daarbij een - terechte - erkenning voor het feit dat het om structurele problemen gaat die een structurele aanpak vragen. Juist vanwege die structurele aard zijn er wel voorwaarden om de aanpak te laten slagen en te waarborgen dat de convenanten daadwerkelijk tot verbetering leiden. Duidelijk is dat ze niet de vorm moeten krijgen van een set vrijblijvende intenties of beperkt blijven tot activiteiten die voor de bedrijven een directe business case zijn. Daarin voorzien al veel bestaande initiatieven (MVO-codes en certificeringssystemen en multistakeholderinitiatieven) en in veel sectoren zien we dat deze niet tot afdoende preventie leiden tegen (alle) schendingen. De convenanten moeten zich daarom onderscheiden van andere initiatieven, minimaal op de volgende punten.

Voorstellen MVO Platform:

- Een sterke betrokkenheid én actieve rol van de overheid, naast betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld.
- De afspraken behelzen concrete doelen en zijn tijdgebonden en bestaan in ieder geval ook uit resultaatverplichtingen die per bedrijf afrekenbaar zijn.
- Convenanten kunnen met (branche)organisaties worden afgesloten maar daarnaast dienen ook individuele bedrijven te worden geëncouraged.
- De afspraken zijn niet vrijblijvend. Er is een stok achter de deur als afspraken niet worden nageleefd. Dit kan zijn: openbaarmaking van bedrijven die achterblijven of alternatief beleid zoals regelgeving. Ook niet deelnemen moet consequenties hebben,
- Toezicht op naleving.
- Transparantie over het convenant, deelnemende en niet deelnemende bedrijven. En daarnaast transparantie over het due diligence proces van ieder individueel bedrijf.

Verder vindt het MVO Platform dat óók genoegdoening aan slachtoffers deel moet worden van de convenanten daar waar sprake is van concrete schendingen. Conform de motie Voordewind¹⁴ dienen investeerders en financiers betrokken te worden. Op deze manier kan ook de financiële sector vanuit haar specifieke rol een due diligence-praktijk ontwikkelen.

4 Bevorderen due diligence

Om te voldoen aan de 'responsibility to respect' dienen bedrijven due diligence te verrichten. Het kabinet stelt dat bedrijven zelf verantwoordelijk zijn voor due diligence als onderdeel van goed ondernemerschap. Dat is inderdaad het geval, maar slechts wijzen op de verantwoordelijkheid van bedrijven is niet voldoende: vanuit de 'duty to protect' heeft de overheid ook de plicht bedrijven te bewegen due diligence op de juiste manier toe te passen zodat schendingen worden voorkomen en oplost. De UNGP's geven daar onder meer deze opties voor: 'effective guidance'¹⁵ en wet- en regelgeving.

Mogelijkheden tot 'effective guidance' worden slechts ten dele benut in het NAP. Zo wordt melding gemaakt van initiatieven, zoals door SER en SHIFT georganiseerde workshops, die bedrijven helpen bij het inventariseren en prioriteren van de risico's voor bedrijven om betrokken te raken bij mensenrechtenschendingen. Hieraan neemt slechts een beperkt aantal bedrijven deel. Het kan beschouwd worden als pilot en de vraag is daarom hoe deze workshops gaan leiden tot een vorm van 'guidance' die op grotere schaal wordt ingezet.

Specifiek bij het stellen van voorwaarden aan overheidssteun heeft de overheid de uitgelezen mogelijkheid om 'guidance' te bieden door middel van heldere eenduidige MVO-voorwaarden. Het

¹⁴ "verzoekt de regering, de financiële sector expliciet op te nemen in het mvo-risicosectorenbeleid om duurzaamheid en transparantie in deze sector te bevorderen", <http://tweedekamer.nl/kamerstukken/detail.jsp?id=2013Z24974&did=2013D50986>

¹⁵ Guiding Principle 3

MVO Platform constateert dat deze eenduidigheid nog niet gerealiseerd is.¹⁶ Het kabinet schrijft in het NAP dat de OESO-richtlijnen een overkoepelend kader bieden voor wat de Nederlandse overheid verwacht van bedrijven op het vlak van IMVO. Voor veel bedrijven is de stap naar praktische naleving van deze internationale normen te abstract, zeker waar het de nadere ontwikkeling van een due diligence-praktijk betreft.

Due Diligence:

UNPG 17 introduceert het due diligence-concept, dat eveneens is opgenomen in de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen. Due diligence - gepaste zorgvuldigheid - betekent in deze context dat bedrijven de risico's op negatieve maatschappelijke impact, in de sectoren en/of landen waarbinnen geopereerd wordt in kaart brengen, proactief maatregelen nemen om negatieve impact te voorkomen of (bijdragen aan) herstellen of compenseren wanneer toch schade is ontstaan. Dit geldt niet alleen voor mogelijke effecten veroorzaakt door het bedrijf zelf, maar ook voor impact verbonden aan de activiteiten, diensten of producten van het bedrijf via haar bedrijfsrelaties, inclusief ketenrelaties. Over dit proces dient gecommuniceerd te worden.

Wet- en regelgeving worden expliciet als middelen genoemd in de UNGP's: "*State should not assume that businesses invariably prefer, or benefit from, State inaction, and they should consider a smart mix of measures – national and international, mandatory and voluntary – to foster business respect for human rights.*"¹⁷. Het kabinet waagt zich in het geheel niet aan wet- en regelgeving voor gewenst gedrag. Onder 'Juridisch bindende maatregelen' wordt wel de vraag opgeworpen of zorgplicht van Nederlandse bedrijven ten aanzien van MVO afdoende in de wet is geregeld. Zorgplicht is één van de onderwerpen die middels regelgeving nader geëxpliciteerd kunnen worden. Op zorgplicht wordt hieronder apart ingegaan evenals op transparantie. Diverse MVO Platformleden hebben tijdens de consultatie gepleit voor een wettelijke verplichting tot (human rights) due diligence, ook ten aanzien van activiteiten van buitenlandse dochters en toeleveranciers. Concrete mogelijkheden zoals in het buitenland al wordt toegepast, zijn aangereikt.¹⁸ Het kabinet heeft niet onderbouwd waarom deze aanbeveling niet is overgenomen.

Voorstellen MVO Platform:

- Ervaringen uit workshops, uit de risicosectoren-aanpak en ander beleid worden actief gebundeld om een goede due diligence-praktijk te ontwikkelen.
- Op basis hiervan wordt een handreiking of implementatierichtlijn ontwikkeld waarin de overheid haar verwachtingen t.a.v. MVO, inclusief due diligence uiteenzet, en die als basis dient voor de MVO-voorwaarden bij staatssteun.
- Het Kabinet onderzoekt de mogelijkheden om due diligence voor in Nederland gevestigde bedrijven wettelijk te verplichten.

5 Zorgplicht en verbeterde aansprakelijkheid

In het NAP wordt melding gemaakt van een onafhankelijke commissie die gaat onderzoeken in hoeverre de zorgplicht van Nederlandse bedrijven ten aanzien van MVO afdoende in de wet is geregeld, dan wel of een explicitering nodig is. Vanuit een rechtszekerheidsgedachte en door de preventieve werking die uitgaat van wetgeving is verheldering van zorgplicht een bijdrage aan de preventie tegen schendingen. In 2008 stelde prof. Cees van Dam in zijn oratie¹⁹ dat een

¹⁶ Analyse van de IMVO-kaders, MVO Platform maart 2013: http://mvoplatform.nl/publications-nl/Publication_3936-nl/

¹⁷ UNGP 3 *commentary*

¹⁸ "Human Rights Due Diligence: the Role of States.", december 2012. <http://accountabilityroundtable.org/analysis/hrdd/>

¹⁹ Onderneming en Mensenrechten, Zorgvuldigheidsnormen voor ondernemingen ter voorkoming van betrokkenheid bij schending van mensenrechten, Boom Juridische Uitgevers, 2008.

zorgvuldigheidsnorm voor bedrijven ten aanzien van mensenrechten met de volgende vragen zou moeten worden ingevuld:

- (i) Hebben de ondernemingsactiviteiten impact op een door het recht beschermd belang, in het bijzonder een internationaal erkend mensenrecht?
- (ii) Wist de onderneming van het risico op mensenrechtenschending of behoorde zij dat te weten?
- (iii) Heeft de onderneming voldoende voorzorgsmaatregelen genomen om te voorkomen dat mensenrechten zouden worden geschonden?
- (iv) Draagt de onzorgvuldigheid van de onderneming bij aan de schade van het slachtoffer?

Wij zijn van mening dat deze vragen bij de invulling van een zorgvuldigheidsnorm voor bedrijven ten aanzien van mensenrechten nog steeds gelden. Daarnaast moet de zorgplicht van bedrijven in lijn worden gebracht met het due diligence begrip en zich dus uitstrekken over de activiteiten van dochterbedrijven en toeleveranciers. Dit heeft als logisch gevolg dat ook extraterritoriale effecten hierbij horen; het betreft immers de verantwoordelijkheid van in Nederland gevestigde bedrijven voor hun dochterbedrijven en toeleveranciers elders.

Het kabinet stelt in het NAP geen heil te zien in regelgeving met extraterritoriale werking omdat 'voor een goede werking is vereist dat een vonnis ter plaatse ten uitvoer kan worden gelegd'. Hierbij heeft het kabinet slechts gekeken naar de context van internationale rechtszaken en zich beperkt tot vonnissen t.a.v. buitenlandse dochterondernemingen; een vonnis kan net zo goed een in Nederland gevestigd moederbedrijf betreffen. Er wordt geen recht gedaan aan het feit dat extraterritorialiteit vele vormen kan aannemen, en van cruciaal belang is om betekenisvol een MVO-zorgplicht van internationaal opererende bedrijven te kunnen formuleren.

In Frankrijk is eind 2013 een wetsvoorstel²⁰ ingediend waaruit inspiratie geput kan worden. Dit wetsvoorstel verplicht bedrijven due diligence te verrichten ten aanzien van activiteiten van hun dochterondernemingen en toeleveranciers en maakt bedrijven die dit op onvoldoende wijze doen aansprakelijk voor schade die voortvloeit uit de activiteiten. Het aantonen van due diligence wordt in dit voorstel pas noodzakelijk indien het bedrijf ervan verdacht wordt betrokken te zijn bij misstanden.

Voorstellen MVO Platform:

- In het aangekondigde onderzoek naar de zorgplicht van Nederlandse bedrijven ten aanzien van MVO wordt nadrukkelijk gekeken naar de zorgplicht van moederbedrijven ten aanzien van de activiteiten van buitenlandse dochterbedrijven en toeleveranciers.

6 Transparantie

'*Knowing and showing*' is de titel van het persbericht waarmee het NAP werd gepresenteerd. In de UNGP's is dit de kernachtige samenvatting van de verwachting dat bedrijven de risico's kennen (ook in de keten), maatregelen nemen en daar open over communiceren. Het gebruik van deze term scheidt de verwachting dat het NAP met maatregelen komt om transparantie over het due diligence proces te realiseren. Dit wordt echter op geen enkele manier waargemaakt. Verwezen wordt naar de transparantiebenchmark, de mogelijke Europese richtlijn voor MVO-rapportage en de corporate governance code. Echter, de nationale initiatieven op het gebied van transparantie hebben de UNGP's en het due diligence principe nog niet geïncorporeerd. Dit is een gemiste kans: in het NAP

²⁰ PROPOSITION DE LOI, relative au devoir de vigilance des sociétés meres et des entreprises donneuses d'ordre. No. 1524
Zie onder meer:

http://www.corporatejustice.org/spip.php?page=article&id_article=1700&id_evenement=&utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=internal&utm_term=2014-01

had moeten staan hoe Nederland waarborgt dat dit zo snel mogelijk gaat gebeuren.²¹ Pas wanneer de MVO-rapportage niet alleen over MVO-beleid van het bedrijf gaat, maar ook over de impact op de maatschappij (positief én negatief) en over het due diligence proces dan is sprake van 'knowing en showing' in de betekenis zoals bedoeld in de UNGP's.

Voorstellen MVO Platform:

- Bestaand en nieuw beleid rond (MVO)-rapportage dient 'UNGP-proof' gemaakt te worden, dat wil zeggen dat transparantie over het due diligence proces nadrukkelijk wordt opgenomen.
- In de aanpak van risicosectoren, dient transparantie vast onderdeel van de convenanten te zijn: ieder deelnemend bedrijf dient transparant te zijn over het due diligence proces.
- Wetgeving tot verplichting van transparantie over het due diligence proces wordt ingevoerd, te beginnen met sectoren waarin pregnante misstanden voorkomen conform voorbeelden in het buitenland²² en in lijn met moties.²³

7 Remediemogelijkheden

Verreweg het zwakste punt van het NAP zit hem in de vraag wat slachtoffers van bedrijfsgerelateerde schendingen ermee opschieten.²⁴ Alle preventieve maatregelen ten spijt, (ernstige) schendingen komen voor en slachtoffers dienen verhaal te kunnen halen. Nederland zet uitsluitend in op conflictbemiddeling en klachtenloketten buiten het juridische domein.

Onder 'niet-juridische mechanismen' noemt het kabinet de NCP-procedure. Volgens het kabinet is uit interviews gebleken dat betrokkenen over het algemeen redelijk tevreden zijn over het functioneren van het NCP. Voor zover ons bekend is slechts zeer oppervlakkig onderzoek verricht; in ieder geval is slechts een zeer beperkt aantal maatschappelijke organisaties geïnterviewd, waarvan een aantal kritiek heeft geuit op de klachtafhandeling door het NCP. Het is noodzakelijk onder ogen te zien dat de NCP-route voor bemiddeling geheel vrijblijvend is en staat of valt met de medewerking van partijen. Uitspraken van het NCP missen autoriteit en partijen kunnen een uitspraak zonder consequenties naast zich neerleggen. Dit is inherent aan het model van de NCP's zoals afgesproken in de OESO. Het is mooi als bemiddeling mogelijk is, maar zelfs een goed functionerend NCP biedt geen afdoende garanties voor het oplossen van schendingen en genoegdoening voor slachtoffers. Het is daarom teleurstellend dat het NAP geen serieuze uitbreiding van het mandaat van het NCP overweegt of met aanvullende geschillenbeslechtingmaatregelen komt. Waar bemiddeling geen soelaas biedt moeten juridische routes voor genoegdoening mogelijk zijn.

Het kabinet stelt dat op basis van het Nederlandse civiele recht er mogelijkheden bij de Nederlandse rechter zijn. Daarbij wordt voorbijgegaan aan de enorme barrières die hier voor slachtoffers bestaan: hoge kosten, toegang tot informatie noodzakelijk voor onder meer de bewijsvoering en benodigde expertise. Tijdens de consultatierondes over het NAP hebben maatschappelijke organisaties en (juridisch) experts benadrukt dat deze barrières moeten worden weggenomen. Bij gebrek aan consensus lijkt Nederland hier te kiezen voor inactiviteit en wordt de nadruk gelegd op bezwaren tegen iedere mogelijk stap. Een goed ondernemersklimaat en verwijzingen naar "gelijk speelveld"

²¹ In de Europese richtlijn voor Non Financial Reporting is inmiddels wel een verwijzing naar due diligence opgenomen. Omdat deze naar verwachting alleen gaat gelden voor beursgenoteerde ondernemingen, blijven nationale inspanningen noodzakelijk.

²² De Amerikaanse Dodd Frank Act (1502)²² die vraagt om due diligence bij het gebruik van bepaalde 'conflictmineralen' uit Centraal Afrika en de Europese houtverordening²², die bedrijven verplicht om in de keten na te gaan of hout van een legale bron komt.

²³ Moties: Motie Braakhuis over transparantie kledingsector <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kv-tk-2012Z15482.html>
Motie Koppejan over transparantie in steenkoolketen <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-26485-133.html> en de onder noot 14 genoemde motie over transparantie over due diligence in de financiële sector.

²⁴ Daarmee wordt aan UNGP 25 en 26 geen invulling gegeven

blijken zwaarder te tellen dan de bescherming van de rechten van de mens. Bij de bezwaren tegen extraterritoriale maatregelen stuiten we op de redenering dat dit niet mogelijk is omdat het Nederlandse rechtssysteem zich dan boven het rechtssysteem zou plaatsen van het land waar de schending plaatsvond.

Uitgangspunt zou moeten zijn dat mensenrechten worden beschermd. Als dat in het land van de schending niet gebeurt en er is mogelijk een bedrijf bij betrokken dat banden met Nederland heeft, dan zou het kabinet er alles aan moeten doen genoegdoening aan slachtoffers te bieden. Bovendien betreft het een civiele procedure waarbij staatssoevereiniteit helemaal niet in het geding is.

Over informatieverplichtingen van bedrijven wordt in het NAP gemeld dat de Tweede Kamer door de Minister van Veiligheid en Justitie separaat wordt geïnformeerd. Wij gaan ervan uit dat hierin niet alleen transparantie over de concernstructuur wordt meegenomen maar ook de uitbreiding van het inzagerecht in het kader van rechtszaken.

Tot slot is het kabinet van mening dat het oprichten van een rechtsbijstand fonds niet noodzakelijk is omdat de reguliere rechtsbijstand mogelijkheden biedt voor ondersteuning bij de proceskosten. Daarbij wordt over het hoofd gezien dat de proceskosten van een internationale civiele rechtszaak veel hoger liggen dan die van een nationale civiele zaak.

Voorstellen MVO Platform:

- Naast bemiddeling, dienen er vormen van geschillenbeslechting te worden opgezet die tot bindende uitspraken leiden.
- Juridische mogelijkheden die de toegang tot recht voor slachtoffers verbeteren, zoals onlangs gepresenteerd in wereldwijd onderzoek²⁵, dienen serieus overwogen te worden met als oogmerk het verbeteren van de toegang tot recht voor slachtoffers.
- Uitbreiding van het wettelijk recht op inzage van relevante documenten die in handen zijn van het gedagvaarde bedrijf voor slachtoffers/eisers in de procedure.
- Het bieden van (extra) financiële ondersteuning voor de vaak enorme kosten die buitenlandse slachtoffers moeten maken om in Nederland een rechtszaak aan te spannen.

²⁵*The Third Pillar: Access to Judicial Remedies for Human Rights Violations by Transnational Business*, December 2013
<http://www.corporatejustice.org/Press-release-Justice-denied-for.html?lang=en>